

када смо заједно гинули и умирали против заједничког непријатеља, фашистичке Немачке. (166)

ДЕЈСТВА СЕВЕРНО ОД КОМУНИКАЦИЈЕ КРУШЕВАЦ - ТРСТЕНИК

После постигнутог совјетско-југословенског споразума (крајем септембра 1944. године у Москви) о привременом дејству јединица 2. и 3. украјинског фронта Црвене армије на североисточном делу територије Југославије, потврдио се веома важан стратегијски значај Србије. На њеној територији је требало да 3. украјински фронт (делови снага) и снаге НОВЈ спрече извлачење немачке Групе армија "Е" из Грчке и Македоније. Зато, када је Црвена армија избила на источну југословенску границу, немачка команда за југоисток добила је задатак да ио сваку цену брани Србију и држи комуникацију Солун - Ниш - Београд и Скопље - Косово - Краљево - Београд. Пошто су јединице НОВ и Црвене армије савладале огпор непријатељеве групе, дејства су померена према Београду долином Западне Мораве.

Седамнаестог септембра јединице 3. српске бригаде обориле су један непријатељски авион тип "рода" при покушају да извиђа и митраљира делове бригаде на путу Крушевац - Сталаћ.

Истог дана у селу Буци (код Крушевца) формирана је 6. српска бригада (око 750) бораца, која је ушла у састав 2. пролетерске дивизије¹⁶⁸)

Ради разбијања четничке групације одлучено је да 4. пролетерска бригада, ојачана 2. батал¹⁶⁹оном 3. српске бригаде, форсира Западну Мораву и нападне четнике на левој обали реке на линији село Гавез - село Јасика - село Кукљин - село Бела Воде.

Западна Морава се могла прећи преко мостова у Трстенику и селу Јасици на ограниченом броју скелских прелаза, али се у ово доба године могла и прегазити на више места.

Да би извршио постављени задатак, штаб 2. дивизије је наредио:

- да један батаљон 3. српске бригаде, као десна колона, 18. септембра око 22 часа форсира Западну Мораву на одсеку

Сталаћ - Крушевац и да, после обухвата четничког десног крила, изврши напад из позадине правцем Бара (к. 313) - село Падеж - село Селековац (к. 310) - Стара њива (к. 360) и не дозволи непријатељу да се извуче у правцу Варварина;

- да главнина 3. српске бригаде поседне рејоне села Кобиља, Степоша и Мешева и мањим деловима дејствује ка Крушевцу.

Четврта пролетерска бригада, као лева колона, добила је задатак да ноћу 18. септембра форсира Мораву на одсеку Трстеник - село Медвеђа, а потом обухватом из позадине нападне и уништи непријатеља, упућујући мањи део снага ка Трстенику. (169)

Према заповести штаба 2. пролетерске дивизије од 18 септембра јединице Дивизије су пре форсирања реке извршиле прегруписивање снага и кратке припреме. Трећа српска бригада имала је следећи распред:

- 2. батаљон садејствовао је 4. пролетерској бригади и кретао се према селу Макрешану да на погодном месту пређе комуникацију Крушевац - Сталаћ, а затим Западну Мораву и настави дејство правцем Бара (к. 313) - село Падеж - Селековац (к. 310) - Стара њива (к. 360);

- 4. батаљон у рејону село Бован - село Кобшве - село Модрица са задатком обезбеђења од Крушевца и Каоника;

- 3. батаљон у рејону села Трмчара са задатком обезбеђења од Крушевца и једном четом у селу Шаврану на обезбеђењу позадине бригаде;

- 1. батаљон у селу Доњем Степошу (једном четом у селу Мешеву) са задатком затварања комуникације Крушевац - село Степош;

- штаб Бригаде са приштабским јединицама налазио се у селу Трмчару.

Ноћу између 18. и 19. септембра једна чета 4. батаљона и једна чета 3. батаљона извршиле су демонстративан напад на Крушевац.

Према заповести штаба 2. пролетерске дивизије бр. 160 и допуне заповести од 20. септембра 1944. године, јединице Дивизије извршиле су напад на четнике на левој обали Западне Мораве према следећем:

Ноћу 18/19 септембра јединице 4. пролетерске бригаде ојачане 2. батаљоном 3. српске бригаде извршиле су форсирање Западне Мораве на одсеку Крушевац - Сталаћ на планираним местима прелаза. На одсеку форсирања 2. батаљона 3. бригаде реку је бранила група четника и белоградијаца, која је разбијена из покрета. Када је батаљон почео газом да прелази реку, непријатељ је отворио јаку ватру и открио свој положај. Командир челне чете упутио је по једну групу бомбаша низводно и узводно. Обе групе прешле су реку неопажено и препадом с леђа заробиле ову непријатељску групу, а да није непотребно испаљен ни један метак. Други батаљон прелази реку и 19. септембра наступа правцем село Бошњане - село Врагаре. У Вратарима батаљон је заробио око 900 новомобилисаних и ненаоружаних четника и запленио четничке магацине муниције, хране и друге опреме. (170/171)

Двадесетог септембра 1944. године, према наређењу штаба 4. пролетерске бригаде, 2. батаљон 3. српске бригаде је у наступању правцем село Велика Дренова - село Коњух - село Љубава, очистио терен од четника и посео за одбрану рејон Јовишњак (287) - Љубава - к. 298 одржавајући чврсту тактичку везу са 4. пролетерском бригадом (171)

О успешном форсирању Западне Мораве и разбијању чегника на левој обали реке штаб 2. пролетерске дивизије обавестио је све јединице. Истовремено су обавештене јединице да је непријатељ на брзу руку успоставио нову линију одбране на линији село Парцане - село Љубава - село Срње. За разбијање ове групе четника наређено је 3. српској бригади да са једним батаљоном погодним маневром и нападом у бок и позадину четничких положаја у рејону село Парцане - село Срње олакша напад 4. пролетерске бригаде а једним батаљоном да врши притисак на Крушевац.

За обухватни напад на четничке положаје упућен је 4. батаљон 3. српске бригаде правцем село Модрица - село Кобиље - село Пасјак - село Мрзеница, где је прешао Западну Мораву. На левој обали реке батаљон је уништио једну заседу, а затим предложио покрет преко села Бошњана, Вратара и Падежа одакле је једна чета упућена ка селу Срњу са задатком да организује обезбеђење на линији к. 288 - Латина бара (к. 403). Под заштитом овог бочног обезбеђења батаљон је продужио

дејство правцем село Глобаре - село Селековац (к.310), где је стигао у 07.00 часова 21. септембра 1944. године. Пошто су четници посели положаје изнад Глобара на линији к.320 - к. 280 - к. 329, то је додир са непријатељем одмах успостављен. Батаљон је једновременно извршио напад на све три коте и потиснуо непријатеља. Пошто су му пристигле нове снаге, непријатељ је извршио противнапад којим је део батаљона принудио на повлачење правцем к. 427 - село Шашиловац - к. 295 - к. 329. Делови батаљона, који су се извукли заједно са снагама које су се налазиле у Селековцу, посели су положај и организовали одбрану на брзу руку. Надмоћнији непријатељ (око 400 Немаца и белогардијаца са 4 тенка) са положаја Падеж - Глобари, космајски четници са положаја Копчезине (к. 252) и један немачки батаљон са око 200 војника из села Бивоља и са 3 тенка из села Вратара једновременим нападом су угрозили положај и опстанак 4. баталјона. Зато је батаљон почео извлачење правцем Падеж - село Залоговац и у ноћи се повукао између села Маскара и Бошњана на Западну Мораву, где су га дочекале заседе недићеваца и белогардијаца, које је у покрету разбио и пребацио се на десну обалу реке између Крушевца и Сталаћа. (171/73)

Двадесет првог септембра наређено је штабу 3. српске бригаде да након пристизања њених батаљона (који су још дејствовали на левој обали Западне Мораве) размести бригаду на простору села Трмчара, Гаглова, Каоника и Великог Шиљеовца, формира и упути што више диверзантских група у акцији на комуникацији Крушевац - Сталаћ и Сталаћ - Житковац ради онеспособљавања ових комуникација за покрет непријатеља и његов транспорт. (173)